

Słowo wstępne Francisa Cricka

*Nie wiemy z góry, jak brzmi prawidłowe pytanie,
i często nie wiemy tego dopóty,
dopóki nie jesteśmy bliscy uzyskania odpowiedzi.*

Steven Weinberg

Napisanie wstępu do tej niezwyklej książki jest dla mnie wielką przyjemnością. Większość przedstawionych w niej koncepcji powstała w trakcie mojej długoletniej współpracy z Christofem, o czym świadczą nasze wspólne publikacje. Christof wciągnął mnie również w tworzenie tej książki, chociaż wykonanie trudnego zadania, jakim jest pisanie, w dodatku w świeży, bezpośredni sposób, z zachowaniem przemyślanego układu tekstu, to wyłącznie jego zasługa. Moja ocena nie jest więc bezstronna.

Bardzo polecam tę książkę nie tylko badaczom mózgu, lecz również przedstawicielom innych dziedzin, interesującym się świadomością – do nich wszystkich jest ona adresowana.

Świadomość jest największą zagadką biologii. W rozdziale 1 Christof wyjaśnia, że ciągle nie ma zgody co do sposobu rozwiązania tego problemu. Jak to się dzieje, że w efekcie współdziałania komórek nerwowych, komórek glejowych i związanych z nimi cząsteczek powstaje to, co filozofowie określają jako *qualia*: czerwień koloru czerwonego i doznanie bólu? Czy do wyjaśnienia istoty *qualiów* wystarczy w ogóle współczesna wiedza? I jak należy podejść do tej niezmiernie trudnej kwestii?

W ciągu ostatnich kilkunastu lat ukazało się wiele publikacji dotyczących świadomości. We wcześniejszym okresie behawioryści, a także, co zaskakujące, większość kognitywistów, reprezentujących początkową fazę rozwoju tego podejścia badawczego, prawie uniemożliwili rzeczową dyskusję na ten temat.

Czym wyróżnia się ta książka? Zamiast po raz kolejny snuć jałowe rozważania na temat podłoża problemu umysł–ciało, postanowiliśmy na początek odnaleźć neuronalne korelaty świadomości (w skrócie NKS). Ponieważ przedmiotem na-

szego zainteresowania są funkcje komórek nerwowych, koncentrujemy się na tych zagadnieniach, które można zbadać u makaka, choć miejscami włączamy wyniki odpowiednich badań na ludziach. Z konieczności niemal pomijamy zagadnienia związane z językiem i marzeniami sennymi. Jak zbadać marzenia senna małpy?

Staramy się również omijać niektóre trudniejsze aspekty świadomości, takie jak samoświadomość i emocje, a skupiamy się na percepcji, szczególnie na postrzeganiu wzrokowym. Zagadnienie percepcji wzrokowej analizujemy na różnych płaszczyznach, począwszy od psychologii widzenia, poprzez obrazowanie mózgu, neurofizjologię i neuroanatomie, a kończąc na badaniu pojedynczych neuronów, synaps i cząsteczek.

Takie podejście wymaga wzięcia pod uwagę ogromnej liczby doświadczeń. Wyniki niektórych z nich z pewnością okażą się błędne lub zawiodą w ślepy zaułek. Równocześnie należy uwzględnić rozmaite hipotezy teoretyczne. Koncepcje te na ogół nie są całkiem nowe, choć nowością może być ich kombinacja.

Dlatego pewne fragmenty książki zawierają, z konieczności, dużą liczbę szczegółów. Dotyczy to zwłaszcza rozdziałów omawiających dokładnie budowę układu wzrokowego makaka. Na końcu każdego rozdziału Christof zamieszcza jednak podsumowanie (z wyjątkiem rozdziału 19, podsumowującego całą książkę), dzięki czemu czytelnik może początkowo pominąć niektóre informacje, nie tracąc ogólnego toku wywodu.

Inną niezwykłą cechą tej książki, tak obszernie przedstawiającej wiedzę szczegółową, jest to, że świetnie się ją czyta. Łatwo można się dać ponieść swobodnemu stylowi Christofa, zgoła odmiennemu od sztywnego stylu publikacji naukowych. Z książki sporo się również dowiadujemy o korzeniach Christofa oraz o jego zamiłowaniach, począwszy od miłości do psów aż po, mającą źródła w religii katolickiej, miłość do muzyki. Zamieszczone przez niego cytaty sięgają od Arystotelesa po Woody'ego Allena i od Lewisa Carrolla po Richarda Feynmana i Bertie Woostera.

Książka, tak łatwa w odbiorze, zawiera również wyczerpujący przewodnik po pracach przeglądowych i najważniejszych publikacjach oryginalnych, mający postać wygodnych przypisów i odnośników literaturowych, dzięki czemu zainteresowany czytelnik może z łatwością samodzielnie rozeznac się w niezwykle bogatej literaturze dotyczącej niemal wszystkich poruszanych tematów.

Do rozwikłania zagadki świadomości niezbędna będzie praca wielu uczonych, reprezentujących rozmaite dziedziny, choć nie można wykluczyć, że rozwiązanie przyniosą wyniki nielicznych, lecz bardzo ważnych doświadczeń i pewne zasadnicze koncepcje. Książka ta została pomyślana jako wprowadzenie w tematykę, przeznaczone szczególnie dla młodych badaczy, w nadziei, że wzbudzi ich zainteresowanie kwestią świadomości. Jeszcze przed kilku laty słowa „świadomość” nie można było w ogóle używać ani w pracach publikowanych, na przykład, w czasopismach „Nature” lub „Science”, ani we wnioskach grantowych. Na szczęście czasy się zmieniły, a temat dojrzał do gruntownych badań. Czytajcie!*

* Francis Crick zmarł 28 lipca 2004 r. (przyp. tłum.).